

«I begynnelsen var...» – historiefaget i pionertida

Einar-Arne Drivenes

Jeg har stjålet tittelen til foredraget fra åpninga av Johannesevangeliet. Der heter det «I begynnelsen var ordet ---.» *Ordet* er i vår sammenheng innstillinga fra fagutvalget for historie. Fagutvalget fikk sitt mandat fra interimsstyret ved UiT og oppnevnt 23. november 1970, innstillinga forelå 1 år seinere, i november 1971. Fagutvalget skulle også følge oppstarten i Tromsø og ble først nedlagt i 1973, 1 ½ år etter at innstillinga forelå. Da var utvalget skifta ut med ansatte og studenter fra UiT.

Medlemmene var henta fra historikernes øverste hylle, som Narve Fulsås var inne på, dette var A-laget ved Universitet Oslo, men der var ingen fra historikernes gullrekke i Bergen, ei heller fra Trondhjem. Og kjønns sammensetninga kan ingen ha tenkt på, kvinneandelen var simpelt hen null, fra start til mål. I innstillinga må en også lete langt etter landsdelens historie, samisk historie eller kvenenes historie, felt som ble sentrale med det samme de første fast ansatte kom på plass. Til tross for at utvalget pekte på den lokalhistoriske interessen i landsdelen, virket det ikke som om A-laget fra Universitet i Oslo forstod at dette var et universitet i Nord-Norge med ansvar for landsdelens historie.

Men på et punkt tok utvalget på alvor at det i Tromsø skulle skapes noe nytt og annerledes. Når det gjaldt koblinga mellom undervisning og forskning, skrev de ei faginnstilling som avvek radikalt fra de som hadde vært skrevet før, og også etter. Kanskje fordi visjonene om et annerledes universitet hadde gitt dem anledning til å realisere noe de i sine lønnkamre hadde drømt om. Hva gjaldt det?

Jo, de snudde undervisning, og studieplanen, eller hva en kan kalle fagpyramiden, på hodet. Fra begynnelsen av 1960-årene var studieplanene konstruert med en bred og ikke-spesialisert 1ste år, grunnfaget. Man skulle lære litt mer enn en hadde gjort på gymnaset. Kanskje med en mer vitenskapsbasert undervisning på felt hvor foreleserne hadde forskingserfaring i. Kort og godt lese litt mer, fra antikken til i dag, enn en hadde gjort i skolen. Det neste halvåret, mellomfag, skulle være mer et dybdestudium innenfor et eller flere tema. Hovedfaget bød så på en ytterligere spesialisering og forskningstrening gjennom hovedfaget.

Dette skulle altså snus på hodet i Tromsø. En skulle starte med forskning, utvide i bredden på mellomfag og vende tilbake til forskning på hovedfaget. Alle nybegynnere skulle

knyttet til forskningsgrupper og drive forskning i de små med en lærer som veileder, og som var spesialist på feltet. Litt stygt sagt: en skulle tro en skulle utdanne forskere og ikke lektorer.

Det var en drøm, kanskje en vakker drøm, men dog en drøm. Den lot seg ikke gjennomføre med bare 2-3 lærere med mellom 80 og 100 studenter i startfasen.

Den første utfordringa de nytilsatte måtte ta tak i, var derfor å få på plass ei studieordning som var realiserbar. Det ble et grunnfag som lignet de sørnorske, men med en fordypningsoppgave på mellom 15-20 sider og hvor studentene hadde stor innflytelse på oppgavetema. Den ble vekta til 40 % av samla karakter.

I tillegg til det, var det fra første stund nødvendig å legge til rette for forskning på landsdelens historie. Det gjaldt både for de ansattes egen del og det var viktig å få inn ny forskningskompetanse når det gjaldt lokal- og regionalhistorie. En opplagt kandidat til det siste var Einar Niemi, nyutdanna lektor i Vadsø. Han var historikerne i Tromsø, også studentene, på jakt etter helt fra Berge Fures tid. I 1975 lyktes det endelig å hente han fra Vadsø. Narve Bjørgo tok også kontakt med Nordisk samisk institutt i Kautokeino for å få gjort noe med samisk historie.

Så måtte det sikres nye stillinger, her var Bjørgo den store universitetspolitiske strateg. Gjennom en budsjettallianse, noen sier vanhellig, med filosofene sørget han for at historikerne stod først i kakekøen når stillingene ble fordelt, mens samfunnsviterne stod bakerst og skar tenner.

Så ble det gjort mye for å sikre såkalte støttefunksjoner knytta til bl.a. litteratur og kildesamlinger. I den korte perioden Berge Furre var ansatt, gjorde han en imponerende innsats på dette feltet. De neste som kom, engasjerte seg i prosjekter som samisk kilderegister for eldre tid (Bjørgo), Registreringssentralen for historiske data (Niemi og Benum), Arbeiderbevegelsen arkiv i Nord-Norge (Knut Einar Eriksen og Geir Lundestad). Og den flotte statsarkivbygninga her i Breivika hadde neppe kommet om det ikke hadde vært for John Herstads innsats.

Så til den første generasjon hovedfagstudenter. Nå er det lett å falle for fristelsen å forstørre ens egen generasjons betydning, det er en kjent idrett. Ordstyrer for denne sesjonen, Magnus Andersson, var for få år siden studentaktivist, nå leder han Historisk forening, avd Tromsø, heretter kalt HIFO. Historisk klubb som vi skal komme inn på litt senere, ble på 1990-tallet fusjonert inn i HIFO. Magnus flytta, om ikke helt på egen hånd, et helt studenthus fra

Austad-brygga til Mackkvartalet. Det er i dag et kulturhus for studentene med alle moderne konsertfasiliteter. Og det finnes flere slike Magnus-er i generasjonene etter oss pionerer.

Vi hadde den fordel at vi fikk romstere fritt et halvår før Berge Fure var på plass, og nok et halvår til før de neste lærerne installerte seg i Tromsø. Vi var musene som danset på bordet i husbondens fravær. Den situasjonen ble utnyttet for det den var verdt og ble attpåtil raust belønna i for eksempel Berge Fures brev til fagutvalget høsten 1972: «Hovudfagsstudentane har gjort imponerende mykje i ein vanskeleg situasjon». «Dei hadde greidd å finna seg kjelder, skaffa seg oversyn over emna sine og starta kollokvium» heter det i den nettopp utkomne Berge Furre biografien. Det mente han nok, men konklusjonen er nok heller uttrykk for Berge Fures underfundigheter, her heter det: «I det heile er denne gruppa eit godt argument for at lærerar kan ta seg forskningsfri», og han legger til «oftare».

Det var nok ikke like enkelt å forholde seg til selvbevisste studenter, til tider i overkant «høye og mørke», når de stod på Langnes og viftet med ferdige studieplaner da han ankom. Da kom Berge Fures flegma og klokskap godt med. Vi hadde nok godt av å bli fortalt at nordnorsk historie ikke var så uskrevet som vi hadde ment, og for min egen del at ikke Altas historie fra Komsa-kultur til EEC-kamp kunne bli fortalt i en hovedoppgave, selv med et lokalt perspektiv. Den realitetsorienteringa greide mine veiledere, Berge Furre, Narve Bjørge og til slutt John Herstad, å gi meg, uten å gjøre meg motløs og trist.

Hva ble stående? Jeg tror nok at vekta på lokalhistorie i de første årene ikke hadde vært så sterk hadde det ikke vært for at veldig mange av oss som hadde studert ved sørnorske universitet, ville hjem for å skrive landsdelens og lokalsamfunnets historie.

Til slutt skal jeg nevne to eksempler på initiativ som ble tatt av første generasjons hovedfagsstudenter i de fjerne dager tidlig på 1972-tallet og som har blitt stående, Historisk klubb og Praktisk pedagogisk seminar. Et tredje kunne godt være nevnt, nemlig lokalhistorieseminarene rundt i landsdelen i samarbeid med lokale historielag som Historisk klubb arrangerte. Det er en tradisjon som i denne formen er gått over i historien, sammen med tilsvarende tiltak fra instituttets side. Nå reiser HIFO rundt i landsdelen og holder seminarer på buss og båt, og i ulike lokalsamfunn. Mer om det i morgen.

I salen sitter han som skrev det første notatet om Historisk klubb, og den første leder, Anders Ole Hauglid. I salen sitter også Børre Lien, medlem i det første styret, i det samme styret satt også Henry Minde. Notatet fikk «sterk tilslutning» het det i styreprotokollen, da det ble presentert på første åpne møte 6/11 1973. Hva var det som skapte slik begeistring?

Notatet har en meget uttalt grunntanke: den kan best uttrykkes i datida slagord: Tjen folket. Jeg tror faktisk det var det som utløste den unisone og sterke tilslutning. Hvordan skulle det gjøres? Klubben skulle riktig nok være et studentsosialt tiltak, men viktigere: Den skulle være et kontaktpunkt mellom historiemiljøet i Tromsø og landsdelen, og fokus var historielærere og lokalhistorikere. Det første lokalhistorieseminar ble allerede arrangert høsten 1974 i Nordreisa, hjemplassen til Anders Ole, knapt et år etter at det første møtet i klubben var holdt. Det var to år før instituttet arrangerte sitt første nordnorske lokalhistorieseminar.

Vi er noen lærere som har vært så heldige og fått følge hele den 50-årige historia til historiefaget i Tromsø. Vi har sett det ene kullet av hovedfagstudent, masterstudenter og doktorgradsstudenter komme og gå. For min del har jeg, faglig sett, til tider kjent pusten fra den nye generasjonen i nakken. Det er viktig for et levende faglig miljø at en kjenner denne pusten i nakken, men også at en slipper nye generasjoner fram, ja heier på dem. Jeg får vel slutte der, ellers får jeg nok høre at jeg driver utidig innnynding hos ungdommen.

Hva ble det så igjen av det sterke fokus på lokalsamfunnenes historie og landsdelens historie, har pendelen svingt for langt i retning av det transnasjonal og internasjonale? Det internasjonale hadde vi jo med fra første stund fordi vi i vår midte hadde en av landets fremste kjennere av Afrikas historie, Randi Rønning Balsvik, og Geir Lundestad, ekspert på relasjonen USA-Europa.

Har visjonen om å skrive lokalsamfunnenes historie og landsdelens historie svunnet hen? De tre store bind om *Andre verdenskrig i nord* som nettopp har kommet, men også andre samleverk som *Nordnorsk kulturhistorie* og *Samenes historie* og tyder ikke på det. Studerer en lista over hovedoppgaver og masteroppgaver er riktignok andelen med lokale/regionale problemstillinger sunket fra ca 70% i det første tiåret til 30 % i de senere årene. Bredden har blitt større tematisk og omfatter langt flere oppgaver med fokus på nasjonale, transnasjonale, internasjonale, fagdidaktiske og teoretiske tema. Men fortsatt omfatter lista over masteroppgaver om Nord-Norge, lokalt og regionalt 1/3 del av alle oppgaver. I siste innlegg i morgen vil Magnus Andersson legge fram nye og interessante funn om vår forskningsprofil, gå ikke glipp av det. Hvorom allting er; vi må aldri miste av synet ambisjonen og visjonen om å skrive landsdelens og lokalsamfunnenes historie. Dersom ikke vi gjør det, hvem skal da gjøre det?

Så over til Kjell Kolbeinsen, han har hjulpet til å skaffe finansiering, via Sparebanken Nord-Norge, hvor han hatt ledende stillinger i en rekke år, og via Trond Mohns midler, til en rekke av våre store bokprosjekter, i noen tilfeller også vært initiativtaker. Men det er ikke i den rollen han har blitt invitert, men som hovedfagstudent i 1972.

Jeg kjenner bare en her i salen som matcher Kjell i sporten, i å bruke minst tid mellom en god ide og telefonen, og telefonen går som oftest til de øverste delene av maktpyramidene. Han begynte snart å springe rundt på lesesalen og opplyse oss andre at vi ikke kunne bli fullverdige lektorer i Tromsø, her manglet nemlig Praktisk Pedagogisk Seminar. Jeg har bedt han fortelle historien om hvorfor vi slapp å reise til Oslo, Trondhjem eller Bergen for å få jobb i videregående skoler i Finnfjordbotn, Bardufoss, på Kongsbakken, eller for den saks skyld i Longyearbyen. Men før han slipper til, vil jeg lese det verset som ble skrevet om han i sangen på eksamensfesten i 1975, da vi hadde somlet, - sa jeg somlet? -, jeg mente selvfølgelig samlet oss til å ta eksamen. Sangen har et vers for hver av de 11 nyslåtte cand. philol-ene. Den går på melodien «Eg heiter Håvard Hedde», forfatterne er Brita Solvang og Magnhild Svenheim (og her er ingen nødrim). For de som lurar - jeg har orientert Kjell om det som nå kommer.

Eg heiter Kjell den smarte, og administrasjon

Det er mi sterke side. Eg brukar telefon.

Og rundt i kring eg fer

og lager seminarar

og leikar millionær.